

Tömegsírt ásott és a halál fia volt

A moholi László Mihály másodmagával szökött meg 1944 őszén a Tisza-parti vesztőhelyről –
Vele ásatták meg a rokonai, köztük az apja sírját is

A Vajdasági Levéltár dokumentumai szerint ifj. László Mihályt, ragadványnevén Suta Misát az óbecsei OZNA 1944. november 28-án végezte ki Moholon. A valóság viszont az, hogy az akkor harmincéves férfi Hambalkó Józseffel együtt az egyik ör segítségével megszökött a vesztőhelyről. A moholi Tisza-partról szinte egyenesen Magyarországra menekült, ahonnan szülőfalujába első alkalommal 1965-ben utazott látogatóba.

Fiatalabb lányának, Bata Ilonának, majd vejének, Bata Istvánnak is megmutatta az 1944-es moholi kivégzések helyszínét a Tisza-parton. Bata Ilona és István szerint a falutól délre, a szivattyúteleptől mintegy 100 méterre volt a vesztőhely a tömegsírokkal, amelyeket az elmúlt évtizedekben minden valószínűség szerint elmosott a folyó.

Bata Ilona már hároméves kora óta tudja, hogy tulajdonképpen mi is történt 1944 őszén az apjával. Hiszen az édesapja állandóan erről beszélt: sírt és verte a földet, hogy az egész családja odalett, hogy a Hármas iskolában miket műveltek velük, s mesélt arról is, hogy kik voltak a fogvatartottak és a fogva tartók.

– Apám folyvást az akkor elszenvetett szörnyűségeken rágódott, s amikor eljötték hozzánk az ismerősök, másról sem beszélt. A barátja mondta, hogy

őket, még a plébánost is. A félésebbeket arra utasították, hogy szalmával keféljék a ló hátsó lábát. Megtörtént, hogy egy éjszaka háromszor is felkeltek a fogvatartottakat az örök, leoltották a lámpát, aztán mindenkit ütöttek-verték. Apám visszaemlékezése szerint őt a talán legnépesebb csoporttal vitték

mentek anyámhoz, aki azzal fogadta őket, hogy minék mentek oda, emiatt őt érheti bántódás. Apám a középső fiókból kimarkolt minden ruhát, majd elmentek. Nemsokára otthon is keresték a hatalom részéről, anyámat lökdösték és azzal ijesztették, hogy az alig egyéves nővéremet a forró sparheltre teszik, s közben fölém emeltek. A szomszédokból átjött megvédeni bennünket apám nagynénje, akit

Azzal fenyegették, hogy megölik, lövöldöztek rá, és vizet csöpögtettek a fejére. Anyám nyolc hónapig volt rab.

kivégezni a Tisza-partra. Sokan voltak, dróttal összekötve, éjszaka mentek a vesztőhelyre. Apám nem értette, hogy utközben miért üti-rúgja az az ember, aki korábban sohasem bántotta. Aztán egész közel ment hozzá, s azt mondta, ha érzi, hogy feltáglul a drót, akkor lépjen ki a hosszú gatyából, mivel más nem volt rajta, és meneküljön. Egyszer aztán odalépett Hambalkó Józsefhez

kilöktek az utcára, majd elmentek. Később is ki-jártak ellenőrizni minket. Én koraszülöttem, hét hónapra jöttem a világra 1945 júniusában. A háború után az ismerősök azt mondogatták anyámnak, hogy menjen ki apám után Nemesnádudvarra. Végül rábeszéltek, és kivitt bennünket is. Apámék Magyarországon kaptak bebörtönözött német házat állatokkal együtt. A házban volt minden, kivéve abrosz és ágyhuzat. Moholon viszont mindez volt, ezért anyám az egyik ismerőssel hazajött. Itthon azonban elfogták, és a Sremska Mitrovica-i börtönbe került. Apámat ugyanis keresték, anyámtól pedig azt követelték, ismerje be, hogy találkozott apámmal. Anyám azt állította a vallatónak, hogy a nena bújtatta a gyerekeket, és letagadta a férjével való találkozását. Ezért azzal fenyegették, hogy megölik, lövöldöztek rá, és vizet csöpögtettek a fejére. Anyám nyolc hónapig volt rab. Az erre vonatkozó dokumentumot én is láttam. Ezek után nem ment apámhoz utazni Magyarországra – mesélte a moholi asszony.

Bata Ilona hozzátette, hogy ők Borbála nővérével az apjánál maradtak, akit nagyon megviseltek az ételborzalom, emiatt gorombán bánt velük, és végül állami gondozásba kerültek. Bata

Bata Ilona és István a moholi Tisza-parton, az egykor vesztőhely közelében

Ilona ekkor hatéves volt. Állami gondozottként öt évig gyermekotthonban élt a nővérével Kecskeméten és Budapestre, majd nevelőszülőkhöz adták őket. Őt Kiskunhalasra, a nővérét pedig Pirtóra. 1956-ban tértek haza, akkor cserélték ki őket Jugoszláviában maradt más gyerekekért. Az anyjuknak Újvidéken a Vöröskeresztben adták át őket.

– Apámmal 1965-ben, húszévesen találkoztam újra, akkor jött haza először látogatóba. Akkor mutatta meg nekem a tömegsírok helyét. Azt mesélte,

Azt mesélte, hogy ütötték és rugdosták őket, a fejüket a falba verték, meztelenre vetkőztették a férfiakat és a nőket, s egymáshoz lökdösték őket, még a plébánost is

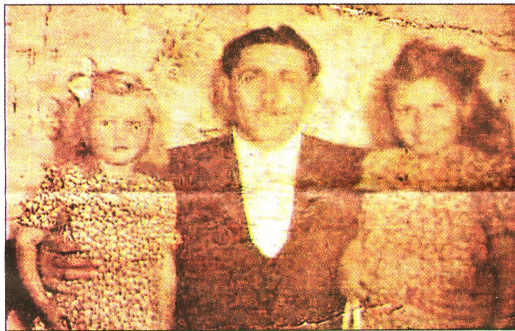
hogy az elsők között vitték be, bár azt sohasem tudta meg, hogy miért. Erős fizikumú volt, részt vett a tömegsírok ásásában és a kivégzettek elhantolásában is – hallottuk Bata Ilonától.

A vejének, Bata Istvánnak 1973-ban vagy 1974-ben mutatta meg a tömegsírok helyét ifj. László Mihály. Bata István elmesélte, hogy motorkerékpárral vitte el az apósát a helyszínre:

– A Tisza ezen a szakaszon akár több tíz méternyi szélességű partszakasz is elmosott, mivel akkoriban jóval keskenyebb volt a folyó. Apósom azt mesélte, hogy amikor alacsony volt a vízszint, akkor a Tisza medrébe és a homokos partba ásták a sírokat, nehogy valaki kiássa az áldozatokat. Ha a part beomlott a folyóba, akkor biztos mindent elvitt a víz. Az volt a cél, hogy a víz minél előbb elmossa őket, volt olyan, akit még akkor éjszaka elsodort az ár. Nem hiszem, hogy valaki is találta tömegsírát azon a területen – mondta Bata István.

Az 1944/45-ben – kivégzett moholi magyarok száma jórészt ismeretlen, vélhetően több száz személy vesztette életét. Baranyi István nyugalmazott anyakönyvvezető és helytörténetész kutatta és összeállította az 1944. október 8-a és november vége között kivégzett moholi magyar áldozatok névjegyzékét, amely 259 személy adatait tartalmazza. Az íráshoz melléjük ezt a lajstromot, amely lapunk honlapján olvasható.

■ CSINCSIK Zolt

László Ilona, Mihály és Borbála (1948 májusa, Nemesnádudvar)

meséljen már másról, mert tönkretesz magát és minket, a gyerekeit is. Erre apám azt válaszolta: „nem tudom elfelejteni, hogy ott haltak meg velem az apám, a sógorom, a testvéreim és Varga plébános, mindazok, akiket ismertem, megástam a sírjukat és eltemettem őket,

és az apámhoz, megglazította a drótot, majd azt mondta: most. Miután meg szabadult, apám nem tudta, hogy hova menjen, mert ha hazamegy, akkor a megmaradt családját, a velem várandós feleségét, a kicsi lányt és a szomszédban élő nagynénjét életét sodorja veszélybe.

A moholi Hármas iskola napjainkban

csak a golyót nem én eresztettem beléjük.” Újra és újra látom magam előtt a borzalmat, örjítő volt, amit el kellett szenvednünk – idézte fel az apjától hallottakat Bata Ilona.

– Apám nem tudta felfogni, honnan szedték azokat a válogatott kinnzásokat az örök. Azt mesélte, hogy ütöttek-verték és rugdosták őket, a fejüket a falba verték, meztelenre vetkőztették a férfiakat és a nőket, s egymáshoz lökdösték

Végül a közeli Bálizs-tanyára szökött, s mikor meglátta Bálizs István, csak annyit mondott: „Misa, Jóisten, meztelen vagy, gyere be.” A fogasról a kabátját mindjárt apámra terítette. Hambalkó is a tanyára menekült, bár nem beszéltek meg, az is kapott gúnyát. A gazda cipőt és szalonát adott nekik, és azt mondta, menjenek a tanyáról, mert ő nem látta és nem is ismeri őket. Mivel egy szál kabátban nem menekülhettek, Újfaluba

